

ВИКЛАДАЧ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: НАВИЧКИ, ЩО ФОРМУЮТЬ ЯКІСНУ ОСВІТУ

Кулішов В.С., к.п.н., доцент, доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Цифрова епоха докорінно трансформує всі сфери суспільного життя, зокрема й систему вищої освіти, висуваючи нові вимоги до професійної діяльності викладача закладу вищої освіти (далі – ЗВО). Стрімкий розвиток інформаційних технологій, штучного інтелекту та цифрових освітніх середовищ змінює не лише форми й методи навчання, а й саму роль викладача, який сьогодні постає не просто носієм знань, а модератором освітнього процесу, фасилітатором, коучем, ментором, едвайзером, наставником і провідником здобувачів освіти у складному інформаційному просторі [1; 2].

Саме викладач ЗВО відіграє визначальну роль у формуванні світогляду, професійних компетентностей та ціннісних орієнтирів підростаючого покоління, від яких залежить майбутній розвиток суспільства й науково-технічний прогрес держави. У контексті цифровізації освіти на викладача покладається відповідальність не лише за якість освітнього контенту, а й за розвиток критичного мислення, академічної доброчесності, цифрової культури та здатності до безперервного навчання здобувачів вищої освіти.

Відповідно до динаміки науково-технічного прогресу викладацька діяльність потребує постійної адаптації, оновлення професійних навичок і переосмислення традиційних педагогічних підходів. Формування та розвиток цифрових, методичних, комунікативних і дослідницьких компетентностей викладача стає ключовою умовою забезпечення якості вищої освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах цифрової трансформації суспільства.

Важливу роль у професійній діяльності сучасного викладача ЗВО відіграють soft skills, адже саме вони забезпечують ефективну реалізацію педагогічних функцій у змінному освітньому середовищі. Уміння комунікувати, зокрема в дистанційно-цифровому форматі, стає необхідною складовою взаємодії зі здобувачами освіти, колегами та академічною спільнотою загалом. Цифрова комунікація вимагає від викладача чіткості, відкритості, етичності та здатності добирати адекватні канали й інструменти взаємодії, що сприяє підвищенню залученості здобувачів освіти й підтримці академічного партнерства.

Не менш важливими для сучасного викладача ЗВО є критичне мислення, емоційний інтелект, здатність до командної роботи та адаптивність, які забезпечують готовність до постійних змін і професійного саморозвитку. Критичне мислення дає змогу аналізувати освітні інновації, оцінювати цифрові ресурси та приймати виважені педагогічні рішення, тоді як емоційний інтелект сприяє створенню психологічно безпечного освітнього середовища. Командна робота та адаптивність, у свою чергу, дозволяють викладачеві ефективно співпрацювати в міждисциплінарних колективах, інтегрувати нові освітні технології та гнучко реагувати на виклики цифрової епохи, забезпечуючи якість вищої освіти.

Ключовими цифровими компетентностями сучасного викладача ЗВО стають цифрова грамотність і обізнаність у сфері штучного інтелекту, що дозволяють усвідомлено й педагогічно доцільно інтегрувати цифрові технології в освітній процес. Викладач має не лише володіти базовими навичками роботи з цифровими інструментами та системами ШІ, а й розуміти принципи їх функціонування, можливості та обмеження. Особливої ваги набуває здатність до критичного осмислення інформації, згенерованої або опрацьованої за допомогою ШІ, аналізу її достовірності, релевантності та потенційного впливу на результати навчання, що сприяє формуванню у здобувачів освіти відповідального ставлення до використання цифрових технологій.

Окремим аспектом цифрової компетентності викладача є володіння навичками промпт-інжинірингу як інструменту ефективної взаємодії з системами штучного інтелекту для створення навчальних матеріалів, завдань і форм оцінювання. Водночас важливою залишається етична інтеграція ШІ в освітню діяльність, що передбачає дотримання принципів академічної доброчесності, прозорості та відповідальності. Запобігання недоброчесним практикам, пов'язаним із некритичним або неконтрольованим використанням ШІ, вимагає від викладача чіткого визначення правил, формування цифрової етики та розвитку у здобувачів вищої освіти навичок самостійного мислення в умовах цифрової трансформації освіти.

Важливою складовою професійної діяльності сучасного викладача ЗВО є здатність ефективно користуватися різноманітними цифровими інструментами та освітніми платформами, які забезпечують взаємодію зі здобувачами освіти не лише в межах аудиторного навчання, а й у розширеному цифровому освітньому просторі. Використання систем управління навчанням, сервісів відеоконференцій, інтерактивних онлайн-платформ, хмарних середовищ та інструментів спільної роботи дозволяє організувати змішане й дистанційне навчання, підтримувати безперервну комунікацію та зворотний зв'язок. Така цифрова багатоканальність взаємодії сприяє підвищенню доступності освіти, індивідуалізації освітнього процесу та формуванню активної навчальної спільноти, що відповідає викликам і можливостям сучасного цифровізованого суспільства.

Сьогодні цифрові навички викладача ЗВО впливають також на якість освітнього процесу, оскільки створюють можливості для персоналізації навчання та врахування індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти. Використання цифрових платформ, аналітичних інструментів і адаптивних освітніх ресурсів дозволяє викладачеві гнучко добирати зміст, темп і форми навчання, створюючи умови для активного залучення кожного здобувача освіти. Такий підхід сприяє підвищенню результативності навчання та формуванню усвідомленої освітньої траєкторії.

Водночас цифрова компетентність викладача є важливим чинником підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до навчальної діяльності. Інтерактивні цифрові інструменти, елементи гейміфікації, візуалізація навчального матеріалу та можливості оперативного зворотного зв'язку створюють динамічне й привабливе освітнє середовище. За таких умов здобувачі освіти демонструють вищий рівень залученості, відповідальності та навчальної автономії, що позитивно позначається на якості засвоєння знань і розвитку професійних компетентностей.

Окрім цього, ефективне використання цифрових технологій у педагогічній діяльності сприяє формуванню у здобувачів освіти ключових навичок, необхідних для успішної професійної реалізації в цифровому суспільстві. Через освітню взаємодію, побудовану на цифрових інструментах, розвиваються критичне мислення, цифрова грамотність, комунікаційні та колаборативні навички, здатність до самостійного навчання й адаптації до змін. Таким чином, цифрові навички викладача ЗВО виступають системоутворювальним чинником забезпечення якості вищої освіти та підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Поряд із новими можливостями цифрова епоха висуває перед викладачем ЗВО низку суттєвих викликів, що потребують усвідомленого та відповідального реагування. Одним із таких викликів є ризик поверхневого споживання інформації здобувачами освіти в умовах інформаційної надмірності та доступності швидких цифрових рішень. Надмірна опора на готові цифрові продукти, зокрема результати, згенеровані штучним інтелектом, може знижувати глибину осмислення навчального матеріалу, що актуалізує роль викладача як фасилітатора пізнавальної діяльності та наставника у формуванні аналітичного й рефлексивного мислення.

Не менш значущим викликом для викладача ЗВО є необхідність збереження балансу між впровадженням інноваційних цифрових технологій і використанням перевірених традиційних педагогічних підходів. Поряд із цим загострюються етичні питання, пов'язані з використанням цифрових

інструментів, захистом персональних даних і забезпеченням кібербезпеки в освітньому середовищі. Відповідальне ставлення викладача до вибору цифрових платформ, дотримання норм цифрової етики та формування культури безпечної роботи з даними є необхідними умовами збереження довіри, академічної доброчесності та забезпечення якості вищої освіти в умовах цифрової трансформації.

Таким чином, викладач ЗВО сьогодні – це непересічна особистість і фактично цифровий лідер освіти, здатний поєднувати педагогічну майстерність, цифрову компетентність і ціннісні орієнтири академічної спільноти. Його професійна діяльність ґрунтується на принципі безперервного навчання, постійному оновленні знань і готовності до інновацій, що дозволяє ефективно реагувати на виклики цифрової епохи. Викладач виступає провідником здобувачів освіти у складному світі знань, допомагаючи осмислювати інформацію, формувати критичне мислення та відповідальне ставлення до технологій, водночас забезпечуючи синергію людського інтелекту й цифрових інструментів як основу якісної, гуманістично орієнтованої освіти майбутнього.

Список використаних джерел

1. Котенєва І.С., Карлова Н.М. Сучасні ролі викладача закладу вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. № 1 (339), 2021. С. 338–347.
2. Яковенко Ю.Л., Корзюк О.В. Нові ролі та функції викладача вищої школи в сучасних умовах. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 23. Т.2. 2020. С. 139–143.